6-KITÂBUTTEYEMMÜM
(TEYEMMÜM ETMEK KITABI)
- **Ve Yüce Allah'in Su Kavli "**
- **Eger Hasta Olmussaniz Yâhud Bir Sefer Üzerindeyseniz Veya Içinizden Biri Ayakyolundan Gelmisse, Yâhud Da Kadinlara Dokunmussaniz Ve Bu Hâlde Su Da Bulamamissaniz, O Vakit Tertemiz Bir Toprakla Teyemmüm Edin. Binâenaleyh Ondan (Niyetle) Yüzlerinize Ve Ellerinize Sürün "(Ei-Mâide: E- En-Nisâ: 43) '.**
- **1- Bâb: Insan Su Ve Toprak Bulamadigi Zaman?**
- **2- Su Bulamadigi Ve Namaz Vaktinin Geçmesinden Korktugu Zaman Hazarda Teyemmüm Etmek Babi**
- **3- Bâb: Teyemmüm Eden Kimse Ellerine Üfürür Mü?**
- **4- Bâb: Teyemmüm Yüz Ve Iki El Içindir**
- **5- Bâb: Temiz Toprak Müslümânin Temizlik .Sebebidir; Suyun Yoklugunda Onu Sudan Müstagni Kilar**
- **6- Bâb: Cünüb Olan Kimse Nefsi Üzerine Hastaliktan Yâhud Ölmekten Veya Susuz Kalmaktan Korktugu Zaman. Teyemmüm Eder**
- **7- Bir Vurus Olarak Teyemmüm Babi**
- **8- Bâb (Bu, Geçen Bâbdan Bir Fasi! Gibidir)**

Rahman ve Rahîm olan Allah'in ismiyle

6-KITÂBUTTEYEMMÜM
(TEYEMMÜM ETMEK KITABI)

Ve Yüce Allah'in Su Kavli "

Eger Hasta Olmussaniz Yâhud Bir Sefer Üzerindeyseniz Veya Içinizden Biri Ayakyolundan Gelmisse, Yâhud Da Kadinlara Dokunmussaniz Ve Bu Hâlde Su Da Bulamamissaniz, O Vakit Tertemiz Bir Toprakla Teyemmüm Edin. Binâenaleyh Ondan (Niyetle) Yüzlerinize Ve Ellerinize Sürün "(Ei-Mâide: 6- En-Nisâ: 43) '[1].

1-.....Âise (R) söyle demistir: Rasûlullah'm seferlerinin birinde onunla beraber yola çiktik [2]. Tâ Beydâ'ya yâhud Zâtu'I-Ceys'e vardigimizda bir gerdanligim koptu[3]. Onun aranmasi için Rasûlul-lah (orada) bekledi, insanlar da onunla beraber beklediler. Hâlbuki bir su basinda degillerdi. Insanlar Ebû Bekr es-Siddîk'a geldiler ve: Sen Âise'nin yaptigini görüyor musun? Rasûlullah'i da, insanlari da bir su basinda degiller ve yanlarinda da su yok iken yollarindan alikoydu, dediler. Bunun akabinde Ebû Bekr (yanima) geldi. Rasûlul-lah da basini dizimin üzerine koymus hâlde uyumustu. Ebû Bekr:
— Sen Rasûlullah'i ve insanlari yollarindan alikoydun. Onlar bir su basinda degiller ve yanlarinda da su yoktur, dedi.

Âise dedi ki: Ebû Bekr beni kötüleyip azarladi, Allah'in söylemesini istedigi seyleri söyledi, eli ile de bos bögrümü dürtmege basladi. Beni kipirdamaktan, Rasûlullah'm dizim üzerinde bulunmasindan baska hiçbir sey men' etmiyordu. Sabah olunca Rasûlullah (S) kalkti, hiç su yoktu. Allah "Teyemmüm Âyeti"ni indirdi[4]. Herkes teyemmüm etti. Useyd ibn Hudeyr.[5]
— Ey Ebâ Bekr hanedani, bu sizin ilk bereketiniz degildir, dedi. Âise dedi ki: (Sonra gidecegimiz sirada) üzerine bindigim deveyi kaldirdik ve gerdanligi onun altinda bulduk. [6]

2-.-..... Bize Câbir ibn Abdillah haber verdi ki, Peygamber (S) söyle buyurmustur .[7]
"Benden evvel hiçkimseye verilmedik bes sey bana verilmistir: Bir aylik yola kadar korku (salmak) ile nusret olundum. Yeryüzü bana namazgah ve temizlik sebebi kilindi[8]. Onun için ümmetimden her kime namaz vakti erisirse, hemen namazini ktliversin. Ganimetler bana halâl edildi. Hâlbuki benden evvel kimseye halâl edilmemistir. Bana sefaat verildi. Bir de benden evvel her peygamber, hâsseten kendi kavmine gönderilirken, ben umûm insanliga gönderildim" [9].

1- Bâb: Insan Su Ve Toprak Bulamadigi Zaman? [10]

3-..... Bize Hisâm ibn Urve, babasindan; o daÂise'den tahdîs etti ki, Âise, (kiz kardesi) Esmâ'dan yine geri vermek üzere âriyeten bir gerdanlik almisti. Bu gerdanlik kayboldu. Peygamber (S) aramak için bir adam gönderdi. Nihayet o gerdanligi buldu [11]. O aramaga gidenlere namaz vakti eristi. Yanlarinda hiç su yoktu. (Abdestsiz olduklari hâlde) namazi kildilar [12]. Sonra bu yaptiklari isi Peygamber'e arzettiler. Bunun akabinde Allah "Teyemmüm Âyeti"ni indirdi. Bunun üzerine Useyd ibn Hudayr, Âise'ye hitaben: Allah seni hayirla mükâfatlandirsin. Vallahi senin basina hoslanmadigin hiçbir is gelmez ki, Allah onda senin için de müslümânlar için de bir hayr bulundurmasin, demistir [13].

2- Su Bulamadigi Ve Namaz Vaktinin Geçmesinden Korktugu Zaman Hazarda Teyemmüm Etmek Babi

Atâ ibn Ebî Rebâh da buna kaail olmustur [14].
Hasen el-Basrî, yaninda su var, fakat suyu kendisine ulastiracak (ve kullanmasinda yardim edecek) kimsesi bulunmayan hasta hakkinda da teyemmüm eder, demistir [15].
Ibn Umer, Cüruf mevkiindeki arazîsinden gelirken, Medine disindaki develerin habsedildigi yerde ikindi namazini kilma vakti geldi. Kendisi teyemmüm edip, namazi kildi. Sonra günes henüz ufkun üstünde iken Medine'ye girdi de, kilmis oldugu namazi iade etmedi.[16]

4-.....el-A'rac söyle dedi: Ben Ibn Abbâs'in himayesinde olan UmeyT'den isittim, söyle dedi: Ben Peygamber'in zevcesi Meymûne'nin azatlisi olan Abdullah ibn Yesâr ile birlikte geldim de, nihayet Ebû Cuheym ibnu'l-Hâris ibni's-Simmet el-Ensârî'nin yanina girdik. Ebu'l-Cuheym söyle dedi.[17] Peygamber (S) Bi'ru Cemel tarafindan [18] [19]

geliyordu . Kendisini bir kimse karsilayip selâm verdi . Peygamber, oradaki bir duvara yönelip (duvara el dokundurarak) yüzünü ve ellerini meshetmedikçe, o kimsenin selâmini karsilamadi. (Ancak teyemmüm ettikten) sonra o kimsenin selâmina karsilik verdi [20].

3- Bâb: Teyemmüm Eden Kimse Ellerine Üfürür Mü?

5-..... Abdurrahmân ibn Ebzâ söyle demistir: Umer ibnu'lr Hattâb'a bir kimse geldi de: Ben cünüb oldum, su da bulamadim (ne yapayim?), dedi[21]. Bunun üzerine Ammâr ibn Yâsir, Umer ibmi'l-Hattâb'a söyle dedi: Hatirlamaz misin? Ben ve sen ikimiz bir seferde idik. Sen namaz kilmadin[22]. Ben ise (toprak üstünde) yuvarlandik-
tan) sonra namazi kildiydim. Müteakiben bu yaptigim isi Peygam-ber'e arzettim de, Peygamber (S): "Sana bu kadari yeter" buyurdu. Iki elini yere vurdu, ellerine üfürdü, sonra iki ayucu ile yüzüne ve iki eline mesh etti idi [23]
.

4- Bâb: Teyemmüm Yüz Ve Iki El Içindir

6-..... Bize Su'be haber verdi. Bana Hakem, Zerr'den; o da Saîd ibn Abdirrahmân ibn Ebzâ'dan; o da babasi Abdurrahmân ibn Ebzâ'dan haber verdi. Ammâr, bundan önce geçen Âdem'in Su'-be'den olan rivâyetindeki metni söyledi. Haccâc dedi ki: Su'be iki elini yere vurdu, sonra ellerini agzina yaklastirdi. Sonra yüzünü ve iki elini meshetti. Ve en-Nadr söyle dedi: Bize Su'be Hakem'den haber verdi. Hakem söyle dedi: Ben Zerr'den isittim. O, Abdurrahmân ibn Ebzâ'nin oglundan söylüyordu. Hakem söyle dedi: Ben bunu Abdurrahmân'in oglundan isitmisimdir, o da babasindan. Babasi Abdurrahmân ibn Ebzâ söyle demistir: Ammâr: Temiz toprak müslü-mânin temizlik sebebidir, su yoklugunda temiz toprak ona kifayet eder, dedi.[24]

7-..... Bize Su'be, Hakem'den; o da Zerr'den; o da Abdurrahmân ibn Ebzâ'nm oglundan; o da babasindan tahdîs etti ki, o, Am-mâr, Umer'e: Biz seninle bir seviyede bulunduyduk, ikimiz de cünüb oldu idik,derkenUmer'in yaninda hâzir bulunmustur. Bu hadîste yakin ma'nâda olan "nefeha fihimâ" [25] dedi. [26]

8-..... Bize Su'be, Hakem'den; o da Zerr'den; o da Abdurrahmân ibn Ebzâ'nm oglundan; o da babasi Abdurrahmân'dan haber verdi. Abdurrahmân söyle dedi: Ammâr, Umer'e: Ben topraga bulanmistim. Müteakiben Peygamber'e geldim de O: "Iki el ile beraber yüz sana kâfi gelir" buyurdu dedi. Bize Müslim (ibn Ibrâhîm) tahdîs etti. Bize Su'be, Hakem'den; o da Zerr'den; o da Abdurrah-mân'in oglundan; o da Abdurrahmân'dan tahdîs etti. O söyle demistir:. Ben Umer'in yaninda hâzir bulundum. Ammâr, Umer'e söyle dedi... diyerek hadîsin tamâmim sevketti. [27]

9-..... Bize Su'be, Hakem'den; o da Zerr'den; o da Abdurrahmân ibn Ebzâ'nm oglundan; o da babasindan tahdîs etti. Abdurrahmân söyle demistir: Ammâr dedi ki: Müteakiben Peygamber (S) elini yere vurdu, (avucuyla) yüzünü ve ellerini meshetti [28].

5- Bâb: Temiz Toprak Müslümânin Temizlik .Sebebidir; Suyun Yoklugunda Onu Sudan Müstagni Kilar [29]

Hasen el-Basrî: Kisiye, hades yapmadigi müddetçe (bir) teyemmüm kâfî gelir, demistir [30]. Ibn Abbâs, kendisi teyemmümlü oldugu hâlde (abdestli kimselere) imâm olmustur [31].
Yahya ibn Saîd: Topragi çorak ve tuzlu yer üzerinde namaz kilmakta ve böyle yerle teyemmüm etmekte be's yoktur, demistir [32].

10-..... Bize Ebû Racâel-Utâridî, Imrân ibn Husayn'den tahdîs etti. Imrân söyle demistir:
Biz Peygamber (S) ile birlikte yolculuk ediyorduk. Geceleyin yürüdük. Nihayet gecenin sonunda oldugumuz zaman öyle bir düsüs düstük ki, yolcu için bundan daha tatli bir düsüs olamaz. Bizi günesin sicagindan baska uyandiran olmadi. Ilk uyanan fulânca, sonra fulânca, daha sonra fulânca oldu. -Uyananlarin isimlerini râvî Ebû Raca el-Utâridî söylüyordu, diger râvî Avf el-A'rabî unutmustur. Sonra Umer ibnu'l-Hattâb dördüncü olarak uyandi.
Peygamber (S) uyudugu zaman, kendiliginden uyanmadikça biz O'nu uyandirmazdik. Çünkü bizler, uykusunda kendisine ne hadis olacagini bilemezdik. Umer -ki kuvvetli ve salâbetli bir adam idi- uyanip da, herkesin basina geleni görünce tekbîr almaya, hem de yüksek sesle tekbîr almaya basladi. Böyle tekbîr almaktan vazgeçmedi, yüksek sesle tekbîr ala ala nihayet onun sesinden dolayi Peygamber uyandi. Uyaninca, sahâbîler baslarina gelen isi O'na arzettiler. Rasülullah: "Zarar yok" yâhud "Zarar vermez, hareket ediniz'"buyurdu. Akabinde kendisi hareket etti ve pek de uzak olmayan bir yere kadar yürüdükten sonra, konak etti ve abdest suyu istedi. Abdest aldi, namaz için nida edildi. Kendisi insanlara namaz kildirdi. Namazindan yüzünü döndürünce bakti ki, bir kimse ayrica bir kenara çekilmis, cemâatle beraber namazim kilmamis. "Yâ Fulân, cemâatle beraber namaz kilmana mâni' olan nedir?" diye sordu. O da: Bana cünüblük isabet etti, su da yok, dedi. "Yeryüzündeki topraga bak, o sana yeter" buyurdu. Ondan sonra Peygamber yürüdü [33]. Bir müddet sonra insanlar kendisine susuzluktan sikâyet ettiler. Peygamber konak etti. Fulâni -ki Ebû Raca ismini söyledigi hâlde diger râvî Avf unutmustur-çagirdi. Alî'yi de çagirdi. "Gidin, su arayin" emrini verdi. Ikisi gittiler [34]. Nihayet devesi üstünde iki büyük kirba yâhud iki tulum arasina oturmus bir kadina rast geldiler. Kadina: Su nerede? diye sordular. Kadin: Dün bu saatte suyun basinda idim, adamlarimiz yolcudurlar, bizi arkada biraktilar, dedi. Öyle ise yürü, dediler. Kadin: Nereye? dedi. Allah'in Rasûlü'nün yanina, dediler. Su Sâbiî denilen adamin yanina mi? diye sordu [35]. O senin kasdettigin zâtin yanina; haydi yürü, dediler. Ikisi o kadini Peygamber'in yanina getirdiler, ve hâdiseyi O'na anlattilar. Râvî der ki: Kadini devesinden indirdiler. Peygamber bir kap istedi. Her iki büyük kirbanin yâhud iki tulumun agizlarindan o kabin içine su bosaltip, agizlarini bagladi [36]. Öteki taraflarindaki agizlarini açti. "Gelin, (hayvanlarinizi) suvarin ve (kendiniz için) su alin" diye insanlara nida olundu. Bunun üzerine isteyen hayvanini suladi, isteyen kendisi için su aldi, En sonunda da Rasûlullah, kendisine cünüblük isabet eden kimseye bir kap su verip: "Git üstüne dök" buyurdu. O kadin ayakta, suyunu nasil kullandiklarina bakip duruyordu. Allah'a yemîn ederim ki, artik su alinmaktan vazgeçildi de hâlâ kirbalar bize, ise baslamadan evvelki zamandan daha dolu görünüyorlardi. Peygamber: "Kadin için bir-seyler toplayin" diye emretti. Onun için Medîne'nin en iyi hurmasindan, undan, sevîkten bir haylî sey topladilar, hattâ ona birçok da bugday topladilar. Bunlarin hepsini çuval kabilinden bir bez içine koydular. Kadini devesine yükleyip, çuvali da kucagina yerlestirdiler. Rasûlullah kadina: "Görüyorsun ki, senin suyundan hiçbirsey eksiltmedik, lâkin bize su verip suya kandiran Allah'tir" buyurdu.
Kadin, kendi kabîlesinin yanma (bu isten dolayi) gecikmis olarak gitti. Onlar: Yâ Fulâne, seni (yolundan) alikoyan nedir? diye sordular. Kadin: Sasilacak sey, bana iki kimse rast geldi. Beni Sabi' denilen su adamin yanma götürdüler. O da söyle etti, böyle etti, Allah'a yemîn ederim ki bu adam -bunu söylerken de orta ve

sahadet parmaklarini göge dogru kaldirip, semâ ile arzi kasdederek- ya sununla bunun arasmdakilerin en sihirbazidir, yâhud da Allah'in Rasûlü'dür, dedi.
Bundan sonra müslümânlar o kadinin bulundugu yerin etrafindaki müsrikler üzerine baskin yaptiklari vakitlerde, onun mensûb oldugu obaya ilismezlerdi. Bir gün kadin kendi obasina: Zannediyorum ki, bu adamlar size, bilerek (ve benden dolayi) ilismiyorlar. Islâm'a girmek isinize gelir mi? dedi. Kavmi kadina itaat edip, Islâm'a girdiler.
Ebû Abdillah el-Buhârî: Sabee, bir dînden çikip diger bir dîne nakletmektir, dedi. Ve Ebû'l-Âliye (Rafi' ibn Mihrân er-Riyâhî): es-Sâbün <ei-Bakara:62,ei-Hacc: n), ehli kitâbdan bir firkadir, Zebur okurlar demistir [37].

6- Bâb: Cünüb Olan Kimse Nefsi Üzerine Hastaliktan Yâhud Ölmekten Veya Susuz Kalmaktan Korktugu Zaman. Teyemmüm Eder

Amr ibnu'l-As'in soguk bir gecede cünüb olup teyemmüm ettigi ve gerekçe olarak): "... Kendinizi öldürmeyin. Sübhe yok ki Allah size çok merhametlidir" (en-Nisâ: 29) âyetini okudugu, müteakiben Amr'in bu yaptigi Peygamber'e söylendiginde, Peygamberin bunu reddetmedigi zikrolunur [38].

11-..... Ebû Vâil söyle demistir: Ebû Mûsâ, Abdullah ibn Mes'ûd'a hitaben: Cünüb kimse su bulamadigi zaman namaz kilmayacak (mi)? dedi. Abdullah da: Cünüb için teyemmümün cevazinda onlara ruhsat verirsem, onlarin biri suyu soguk bulunca bunu yapar, yânî teyemmüm eder de namaz kilar, dedî. Ebû Mûsâ dedi ki: Ben Ammâr'in Umer'e söyl[39]

12-..... Bize A'mes tahdîs edip söyle dedi: Ben Sakîk ibn Seleme'den isittim, söyle dedi: Ben Abdullah ibn Mes'ûd ve Ebû Musa'nin yaninda idim. Ebû Mûsâ, Abdullah'a:
— Yâ Ebâ Abderrahmân, bir kimse cünüb olsa da su bulamasa, nasil yapar? Bana haber ver, dedi.
Abdullah:
— Su buluncaya kadar namaz kilmaz, dedi. Bunun üzerine Ebû Mûsâ:
— Peygamber (S) kendisine "Sana söyle yapman kâfi gelirdi" buyurdugu vakItki Ammâr'in sözünü nasil yaparsin? dedi.
Abdullah:
— Görmedin mi, Umer bu söze kaanî' olmadi, cevâbini verdi. Bunun üzerine Ebû Mûsâ:
— Ammâr'in sözünü bir tarafa birakalim. (Teyemmüm âyetini kasdederek) Ya su âyeti ne yapacaksin? mukaabelesinde bulundu. A Buna karsi Ibn Mes'ûd ne diyecegini bilemedi de:
— Biz sayet bu adamlara bu hususta bir ruhsat verirsek, nerede ise onlarin birine su soguk gelince, suyu birakip teyemmüm edecektir, dedi.
A'mes söyle dedi: Ben Sakîk'a:
— Abdullah ibn Mes'ûd, cünübün teyemmüm etmesini, soguktan dolayi teyemmüm etmesi ihtimâlinden dolayi mi kerih gördü? diye sordum.
Sakîk buna:
— Evet, diye cevâb verdi. [40]

7- Bir Vurus Olarak Teyemmüm Babi [41]

13-..... Sakîk söyle demistir: Ben Abdullah ibnMes'ûdileEbû Mûsâ el-Es'ârî'nin beraberinde oturuyordum. Ebû Mûsâ Abdullah'a:

— Sayet bir kimse cünüb olsa da bir ay müddetle su bulamasa, artik o kimse teyemmüm etmeyecek ve namaz kilmayacak mi? Pekî, el-Mâide Sûresi'ndeki su ".... Eger su bulamazsaniz, tertemiz toprakla teyemmüm edin.." (altinci) âyeti ne yapacaksin? dedi.
Bunun üzerine Abdullah:
— Eger bu adamlara bu hususta bir ruhsat verilirse, neredeyse su kendilerine soguk olunca da toprakla teyemmüme kalkacaklar, dedi.
A'mes dedi ki: Ben Sakîk'a:
— Siz cünübün teyemmüm etmesini, suyu soguk bulanin teyemmüm edeceginden dolayi mi kerih gördünüz? dedim.
Sakîk:
— Evet, dedi.
Ebû Mûsâ Abdullah'a:
— Sen Ammâr'in Umer'e söyledigini isitmedin mi: Rasûlullah beni bir ise göndermisti. Ben cünüb oldum, su da bulamadim. Akabinde hayvanin toprakta yuvarlandigi gibi toprak içinde yuvarlandim. Müteakiben bunu Peygamber'e söyledim. Peygamber: "Sana söyle yapmakligin kâjîgelirdi" buyurup avucunu yer üzerine bir defa vurdu. Sonra elini silkeledi. Sonra onunla (bir vurusla yâhud eliyle) sol avucu ile sag avucunun arkasina yâhud sag avucu ile sol avucunun arkasina meshetti. Sonra onunla (vurus yâhud eliyle) yüzüne mesnetti demisti, dedi.
Buna karsi Abdullah ibn Mes'ûd:
— Görüyor musun Umer, Ammâr'in sözüne kaanî' olmamis, dedi[42].
Ya'lâ, el-A'mes'ten; o da Sakîk'ten diye yaptigi rivayette sunu ziyâde etti. Sakîk söyle demistir: Ben Abdullah ile Ebû Musa'nin beraberlerinde idim. Ebû Mûsâ, Abdullah'a: Sen Ammâr'm Umer'e su söyledigini isitmedin mi: Rasûlullah beni ve seni bir yere göndermisti. Ben cünüb oldum da toprak üstünde yuvarlanmistim. Müteakiben Rasûlullah'in yanma gelip, toprakta yuvarlanmami kendisine haber vermis idik. Rasûlullah da: "Sana su kadari kâfi gelirdi" buyurdu da, yüzüne ve iki eline bir defa mesh etmisti, demisti[43].

8- Bâb (Bu, Geçen Bâbdan Bir Fasi! Gibidir)

14-..... Bize Avf (el-A'râbî), Ebû Raca' el-Utâridî'den haber verdi. Ebû Raca söyle demistir: Bize Imrân ibn Husayn el-Huzâî söyle tahdîs etti: Rasûlullah (S), ayrica kenara çekilmis, cemâatle beraber namaz kilmamis bir adam gördü de:
— Ya fulan, seni cemâat içinde namaz kilmandan men' eden nedir? diye sordu.
O kimse:
— Yâ Rasûlallah, bana cünüblük isabet etti, su da yok, dedi. Rasûlullah:
— (Âyette zikredilen) Topraga yapis, çünkü o yapisma sana kâfi gelir, buyurdu. [44]

---

[1] Bu iki sûredeki âyetlerin bu parçalan, teyemmümün farzlarini ve nasil yapilacagini ayni lâfizla beyân etmektedirler. el-Mâide'dekinde bir tek "minhu" kaydi fazladir.
Teyemmüm; lûgatta kasid demektir, onun için niyetsiz teyemmüm olmaz, mâhiyetinde dâhildir.
Saîd de yeryüzü demektir ki, tasa, topraga sâmildir. Bu sebeble eline hiç toprak bulasmasa bile bir tas ile teyemmüm caiz olur. Lâkin Imâm Safiî birazcik olsun toprak bulasmah demistir.
Tayyib de tertemiz demektir. Binâenaleyh mülevves veya sübheli olmamalidir. Demek olur ki, Islâm'da maddî ve ma'nevî taharet mes'elesinin o kadar ehemmiyeti vardir ki, su bulunmadigi zaman, hiç olmazsa gusül veya abdcsi yerine taharete niyet ve kalbini temizlige baglayip maddî cihetten de tertemiz bir topragi abdest organlarinin yansi demek olan yüzüne ve dirseklerine kadar ellerine dokundurmahdir. Yâni ellerini bir kerre topraga vurup yüzüne mesh etmeli, bir kerre daha vurup dirseklerine kadar ellerini meshetmelidir... (HakkDîni, II, 1359-1360)
el-Mâide:6.'daki âyette, fazla olarak "minhu" kaydi zikredilmis ve bu suretle teyemmümde sirf kasd ve niyet ile mesh kifayet etmeyip, saîde temas etmek de lâzim oldugu is'âr olunmustur. "Min" ibtidâ veya teb'îz olmak muhtemil-dir. Ibtidâ olduguna göre, elin saîde dokunmasi kâfidir. Teb'îz olduguna göre de muhakkak elden yüze ve kollara da biraz sey sürülmesi lâzim gelir. Evvelki Hanefî, ikinci Safiî mezhebidir. Tasa, mermere ve ma'dene teyemmüm caiz olup olmayacagi hakkindaki ihtilâfin çikis

yeri budur. Ibtidâ olmasi ruhsat, teb'îz olmasi ihtiyattir (Hakk Dîni, II, 1589).
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/426.

[2] Bu sefer, hicretin besinci yâhud altinci senesinde yapilan Benu'l-Mustalik diger adiyle Mureysî' gazâsidir diyenler vardir. Hz. Âise'ye iftira edilmesi de bu gazada olmustur. Bâzilari da iftiranin Benu'l-Mustalik gazasinda oldugu muhakkak ise de, burada bahis konusu olan sefer Zâtu'r-Rika' gazâsidir derler.

[3] Vak'anin bu Iki yerden hangisinde oldugunda sekk eden Hz. Âise'dir. Beydâ, en sahîh kavle göre Zu'1-Huleyfe'nin diger ismidir. Zâtu'1-Ceys de Medîne'ye bir berîd, yânî dört fersah mesafede bir yerin ismidir. Her ikisi de Medîne ile Mekke yolu üzerindedir.

[4] Bilindigi üzere her ikisi de Medenî olan en-Nisâ Sûresi ile el-Mâide SûresI'nde, birer teyemmüm âyeti vardir. el-Mâide'deki âyetin bas tarafi abdest almaga dâir oldugu için, ona abdest âyeti de derler. Bu kissada nazil olan teyemmüm âyetinin hangisi oldugu hakkinda haylî ihtilâf vardir. Birincisinde yalniz teyemmümden bahsedildigine, ikincisine abdest âyeti denildigine bakarak, bu defa nazil olan en-Nisâ:43. âyetidir diyenler vardir. Ebû Bekr Humeydî'nin bir rivayetinde: " denildigine göre, ilk nazil olan, el-Mâide'deki âyet olmak lâzim
gelir.

[5] Useyd ibn Hudayr (20), ikinci Akabe gecesi Peygamber tarafindan Evs üzerine "nakîb" ta'yîn olunan zâttir. Düsürülmüs gerdanligi yollarda aramaga gönderilenlerin basinda idi.

[6] Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/427-428.

[7] Amr ibn Suayb'm babasindan, dedesinden rivayet ettigi hadîste Peygamber, ni'-meti tahdîs için verdigi bu haberi, son gazvesi olan Tebük gazvesinde söylemistir (Kastallânî).

[8] Geçmis peygamberler zamaninda ancak havra, kilise gibi ibâdete tahsis edilmis yerlerde namaz kilinabilirdi. Peygamberimiz ile ümmetine ise, temiz olmak sar-tiyle, bütün yeryüzü mescid oldugu gibi, temiz olan topragi da temizleyici ve hadesi izâle edici oldu. Abdest suyu bulamayan kimse hemen toprakla teyemmüm edip, her nerede olursa namaza durur.

[9] Muhammed (S)'in peygamberlik hususiyetleri bu bese münhasir degildir. Nitekim Sahih-i Müslim, Kitâbuil-Mesâcid ve Mevâdi'u's-Salât'taki 523 müselsel rakamli Ebû Hureyre hadîsinde, alti sey ile peygamberler üzerine tafdîl edildigini haber vermistir. Diger hadîs kitâblannda daha baska hususiyetlerle tafdîl edildigini bildiren hadîsler de vardir. Rasûlullah'm hususiyetleri bu metinlerdeki aded-lere maksûr olmak da lâzim gelmez. Nitekim Ebû Saîd Nisâbûrî Serefu'l-Mustafâ adini verdigi kitabinda, diger peygamberlerde olmadik hususiyetlerini altmisa kadar çikariyor.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/429.

[10] Yânî insan abdest almak için su, teyemmüm etmek için toprak bulamadigi zaman namaz kilar mi, yoksa kilmaz mi? Bunda âlimlerin çesitli görüsleri vardir.

[11] Buradaki "buldu" sözü ile bundan önce geçen hadîsteki "gerdanligi bindigim devenin altinda isabet ettik" sözü arasinda munâfât yoktur. Çünkü "isabet ettik" lâfzi Aise'ye de, o adama da yâhud Peygamber'e de âmm ve sâmildir.

[12] Bu "abdestsiz olduklari hâlde" kaydi, Müslim'deki rivayette tasrih edilmistir.

[13] Useyd ibn Hudeyr'in bu sözleri, kissanin ifk'dan, yânî Âise'ye iftiradan sonra olduguna, bu ikd ve kilâde düsmesinin taaddüdüne; ifk kissasinin evvelkisinde cereyan ettigine delâlet eder.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/430.

[14] Bunu Abdurrazzâk ile Ibn Ebî Seybe, sahîh bir vech ile mevsûlen rivayet etmislerdir. Atâ'dan yapilan bu menkûlde iadenin vücûbu lehine bir tesebbüs yoktur.

[15] Kaadî Ismâîl el-Ahkâm'da sahîh bir vech ile bunu mevsûlen rivayet etmistir. Ibn Ebî Seybe de Hasen ile Ibn Sîrîn'den daha baska bir vech ile rivayet etmistir.

[16] Bunu imâm Mâlik el-Muvatta'da Nâfi'den muhtasar olarak rivayet etti. Lâkin bunda "yüzünü ve dirseklere kadar iki elini mesnetti" fikrasini da zikretti.
Cüruf, Medîne'nin Sâm cihetinde üç mil uzaklikta bir yer ismidir. Ibn Is-hâk, iki fersah mesafede bir yerdir, gazveye çikmak istediklerinde orayi asker toplama yeri yaparlardi, dedi.
Mirbedu'n-Naam da, Medine'den iki mil uzaklikta, develerin habsedildigi bir yerdir.,
Bu haber, ibn Umer'in hazardaki kimse için teyemmümün cevazi görüsünde olduguna delâlet eder. Çünki kisa sefer, hazar hükmündedir (Kastallânî).
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/430-431.

[17] Ebû Cuheym ibnu'l-Hâris ibni's-Simme el-Hazrecî en-Neccârî'dir. Kendisine Ebû Cuheym denildigi gibi ta'rîf harfiyle Ebu'l-Cuheym de denir. Babasi, Bedr'de hâzir bulunan büyük sahâbîlerdendir.

[18] Bi'ru Cemel yâhud Bi'ru'l-Cemel, Medine'ye yakin bir yer ismi idi.

[19] Peygambere tesadüf eden kimse, râvînin kendisi, yânî Ebû Cuheym'dir. Nitekim imâm Safiî tarikinden gelen rivayette bu cihet tasrîh edilmistir. Râvînin kendisini mübhem kilmasina sebeb, münasebetsiz bir zamanda bilmeyerek selâm vermis olmasindan dolayi ikide birde kendini ortaya atmaktan haya etmesi olmustur.

[20] Safiî'nin rivayetinde, hacetini kaza ettigi esnada o kimse oradan geçip selâm vermis oluyor. Taberânî ile Ebû Davud'un rivayetlerinde de bu cihet tasrîh edilmektedir. Hattâ teyemmümden sonra: "Senin selâmim karsilamaktan beni men' eden, taharet üzere bulunmayisimdir" buyurdugu, Taberânî'nin rivayetinde beyân ediliyor... Diger bir takim rivayetlerden de vakianin ikiden ziyâde oldugu istidlal olunabilir.
Selâm, ilâhî isimlerden oldugu Için, selâmi karsilama zimninda olsa da, o mübarek ismi tahâretsiz anmama ciheti kasdedilmis ki, bunu müstehâbliga hamledenler oldugu gibi, abdestsiz zikrin evvelleri caiz olmadigina kaail olanlar da vardir....
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/431-432.

[21] Ebû Davud'un Sözen'deki rivayetine nazaran Umer: "Ben olsam su buluncaya kadar namaz kilmazdim" demis. Bunun üzerine orada hâzir bulunan Ammâr, metindeki kissayi kendisine hatirlatmistir.

[22] Umer, ya vaktin çikmasina kadar su bulurum ümidiyle namazi kilmamis, yâ-hud teyemmüm yalniz küçük hadesi izâle eder, büyük hadesi izâle etmez i'tika-adinda bulunmus olabilir. Bu ikinci ihtimâl daha kuvvetlidir. Kendinden meshur olan görüs de budur. Abdullah ibn Mes'ûd'un içtihadi da ona uygun oldugu, kendisiyle Ebû Mûsâ

el-Es'ârî arasinda cereyan eden münazaradan anlasiliyor (Buhârî, et-Teyemmüm, 6. babin son hadîsi ile 7. bâb).

[23] Teyemmümün sifati ve keyfiyeti hakkinda Sahih, Sünen ve Müsnedlerde rivayet edilen hadîslerde ihtilâf çoktur. Kimine göre bir vurus, kimine göre iki vurus oldugu gibi, yüz ile ellerin hangisi meshde öne geçirilecegi ve ellerin mesh edilecek mikdâri hakkindaki rivayetler de ihtilaflidir... Daha baska görüsler de vardir. Imamlarin her biri bir rivayete tutunarak ayri ayri ictihâdlarda bulunmuslardir. Nihayet abdeste kiyâsen biri yüz, digeri dirseklere kadar eller için olmak üzere, iki vurusa delâlet eden, kitabin zahiri ile bunu tasrih eden sünnet rivayetlerinin mantûkuna rucû edilmis ve amel bunun üzerine takarrür etmistir.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/432-433.

[24] Abdurrahmân ibn Ebzâ el-Huzâî sahâbîlerden; bir kavle göre de tabiîlerdendir.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/433.

[25] Bu üfleme müstehâb yâhud sünnettir. Ele, bedene ezâ verecek kum taneleri ve topraga yabanci baska seyler bulasmis ise onlari gidermek, yâhud ele çok toprak yapisti ise onu azaltmak içindir. Bâzi rivayetlerde (îJi) yerine (Jâîî) gelmistir ki, ellerini silkelemek demektir; sebebi yine dedigimizdir.

[26] Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/434.

[27] Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/434.

[28] Müellif Buhârî bu hadîsi su bâb içinde alti kimsenin rivayetinden olarak tahrîc etmistir. Son tarîk içinde kendisi ile Su'betu'bnuT-Haccâc arasinda iki kisi vardir. Buhârî bunlardan hiçbirisinin rivayetinde hadîsi tam olarak sevketmedi. Umer'in suâl soran kimseye verdigi cevâbi da zikretmedi. Bu, müellif Buhârî'-den degildir. O cevâbi Beyhakî, Âdem ibn Ebî Iyâs tarîkinden tahrîc etmistir. Keza o cevâbi, Müslim, Yahya'dan; her ikisi de Su'be'den olmak üzere tahrîc etmislerdir. Bunlarin lâfzi: "Sen namaz kilma"dir. es-Serrâc: "Su buluncaya kadar..." kismini ziyâde etmistir. Iste bu Umer'den meshur olan mezhebdir. Bu görüste kendisine ibn Mes'ûd muvafakat etmistir. Bu hususta Ebû Müsâ ile Ibn Mes'ûd arasinda bir münazara cereyan etmistir ki (6. babin son hadîsi ile 7. bâbda) gelecektir (Kastallânî).
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/434-435.

[29] Bu bâb ismini Sünen sahihleri "on yil su bulamasa da" ziyadesiyle rivayet etmislerdir. Tirmizî, Ibn Hibbân ve Dârakutnî de buna sahihtir demislerdir.

[30] Bu Abdurrazzâk'm Musannafmda. ve digerlerinde mevsûlen rivayet edilmistir.

[31] Ibn Abbâs'm bu fiilini Beyhakî, Ibnu Ebî Seybe sahîh bir isnâdla rivayet etmislerdir. Bu, Safiî, Mâlik, Ebû Hanîfe ve cumhurun mezhebidir. Buna, temizligin za'findan dolayi Evzâî muhalefet etmistir (Kastallânî).

[32] îbn Huzeyme buna Âise hadîsiyle ihticâc etti. Rasûlullah (S) Medîne'yi kasde-derek: "Ben sizin hicret yurdunuzu çorak toprakli ve hurmalikti gördüm" buyurmustur. Peygamber Medîne'ye "Tayyibe" ismini de vermistir. Binâenaleyh bu çorak ve tuzlu topragin tayyibde dâhil olduguna delâlet etmistir, dedi (Kastallânî).
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/435.

[33] Bu kissaya âid latifelerden biri de sudur: Uyanilmis, abdest alinmis, ezan okunsun diye Bilâl'e emrolunmus. Peygamber fecir namazindan evvelki iki rek'ati kilmis, namaz ikaame edilmis, farz olan iki rek'at cemâatle kilinmis, yine bâzilari: Yâ Rasûlallah, bu namazi yarin sabah vaktinde iade etmeyelim mi? diye sormuslar. Cevaben: "Rabbimz Tebâreke ve Taâlâ sizi ribâdan nehyedip dururken, sizden faiz alir mi?" buyurmustur (Ahmed ibn Hanbel'den naklen Aynî).

[34] Alî ile birlikte çagirilan bu zât -diger rivayetlerden istidlal olundugu üzere- bu hadîsin râvîsi Imrân ibn Husayn'in kendisidir.

[35] "es-Sab'u", sâd'm fethi ve bâ'nin sükûniyle ve "es-Subû", kuûd vezninde, bir dînden çikip diger dîne nakleylemek ma'nâsinadir. Asil "meyi" ma'nâsina konulmustur (Kaamûs Ter.),
Arab müsrikleri yeni bir dîn çikardi diye Hâtemu'n- Nebiyyin'eSâbi' derlerdi. Dîninin, peygamberler dîni oldugundan gafildiler.

[36] Taberânî ile Beyhakî'de hadîsin burasinda: "Bosalan suyun içine agzini çalkalayip, yine tulumlarin agizlarindan döküp iade etti" ziyâdesi vardir ki, tulumlarin agizlarinin açilip tekrar baglanmasindaki hikmet bu ziyâde ile açiga kavusuyor. Suda görülen o bereket, Peygamber'in agiz islakliginin karismasi sayesinde hâsil olmus demektir.
Mezâde C^y) yâhud Satîha adini verdikleri büyük tulumlarin biri bas, ikisi ayak taraflarinda olmak üzere üç agzi vardir. Bas tarafinda olana fem, digerlerinin her birine aziâ derler. Iki tulumda dört azla bulunacagindan, cemî' sigâsiyla azâlî denmistir.

[37] Bunu, Ibn Ebî Hatim, kendi tefsirinde mevsulen rivayet etmistir.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/437-439.

[38] Bu ta'lîki Ebû Dâvûd ile Hâkim, Amr ibnu'l-Âs'dan mevsûlen rivayet etmislerdir. Amr söyle demistir; Zâtu Selâsil gazvesinde soguk bir gecede ihtüâm oldum. Yikanip helak olmamdan korktum da teyemmüm ettikten sonra, arkadaslarima sabah namazi kildirdim. Müteakiben onlar bunu Peygamber'e söylediler. Peygamber: "Yâ Amr, cünüb oldugun hâlde arkadaslarina namaz mi kildirdin?" dedi. Ben de kendisine, beni yikanmaktan men' eden gerekçeyi haber verdim ve ben Allah'tan: "Kendinizi öldürmeyin, sübhesiz Allah size çok merhametlidir^i(en-Nisâ:29) buyurdugunu isittim, dedim. Bunun üzerine Peygamber güldü de hiçbirsey söylemedi.
Bu hadîsin isnadi kuvvetlidir. Lâkin Buhârî bunu hulâsa ettigi için temrîz sigâsiyle ta'lîk yapmistir. Buhârî'nin sevk edisinin zahirî, Amr'in, âyeti cünüb-ken arkadaslarina okudugu vehmini vermistir. Hâlbuki böyle degildir. Amr, âyeti, Peygamber'e döndükten sonra okumustur. Peygamber onu Zâtu Selâsil . gazvesinde kumandan yapmisti.
Bu hadîste, ister soguk sebebiyle, Ister baska sebeble olsun musâvî olarak suyu kullanmaktan zarar bekleyen kimse için teyemmüm etmenin cevazi, ab-destli olanlara, teyemmümümün namaz kildirmasi ve Peygamber zamaninda ic-tihâdin cevazi hükümleri vardir (Ibn Hacer).
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/439-440.

[39] Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/440.

[40] Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/441.

[41] Buhârî'nin maksadi, bâzi âlimlerin cumhura muhalif olarak söylemekte olduklan görüsü isbât etmektir. Çünkü cumhura göre teyemmümde iki vurus vâcib oluyor.. (Sâh Veliyyullah).
Daha evvel de isaret edildigi gibi, teyemmümün sifati ve keyfiyeti sahîh, sünen ve müsnedlerde rivayet edilen hadîslerde ihtilâf çoktur. Kimine göre bir vurus, kimine göre de iki vurus oldugu gibi, yüz ile ellerin hangisinin evvelâ mes-hedilecegi ve ellerin meshedilecek mikdân hakkindaki rivayetler de birbirine aykiridir.
Ebû Hanîfe, Mâlik, Safiî ile bunlarin ashabi ve Leys ibn Sa'd, yüz için bir vurusa, eller için de diger bir vurusa kaail olmuslardir. Ancak Mâlik'e göre mesh bilekçelere kadar farz ve dirsek uçlarina kadar ihtiyarîdir. Hasan ibn Hayy ile

Ibn Ebî Leylâ: "Iki darbedir. HerbIri ile hem yüz, hem de dirseklerden parmak uçlarina kadar meshedilir" demislerdir.
Imâm Zuhrî, meshi tâ koltuklara vardirir. Bâzi âlimler, cüniib olan omuz baslarina kadar, olmayan bileklere kadar mesheder demis ise de, kavli zaîftir. Imâm Mâlik'in üç vurus kavli de vardir ki, ikisi farz, üçüncüsü müstehâbdir demis, Ibn Sîrîn'den nakledilen bir kavle göre, yüz için bir, eller için de birer olmak üzere üç darbedir. Bunlardan baska zikrinden vazgeçtigimiz diger görüsler de vardir. Hâsili herbiri bir rivayete tutunarak ayri ayri ictihâdlarda bulunmuslardir. Nihayet abdeste kiyâsen -biri yüz, digeri dirseklere kadar eller için olmak üzere- iki darbeye delâlet eden kitabin zahiri ile bunu tasrîh eden sünnet rivayetlerinin mantükuna dönülmüs ve amel, bunun üzerine takarrür etmistir (Diger sarihlerden özetle Ahmed Naîm, Tecrîd Ter., II, 210).

[42] Müslim'de de Abdurrahmân ibn Ebzâ'dan gelen rivayette Umer:
—"Yâ Ammâr (rivayet ettigin hususta) Allah'tan kork", yânî iyi düsün, olur ki unuttun yâhud da yaniliyorsun. Ben seninle beraber imisim de öyle bîr sey hatirlamiyorum, demistir. Ammâr:
— "Vallahi yâ Emîre'l-Mü'minîn, arzu edersen bunu hiç kimseye söylemem" deyince:
—Hayir va/lâfii, üzerine aldigin mes'ûliyeti elbette sana birakiriz" cevâbini vermis (Aynî , Umdelu'l-Kaarî, II, 194); demek ki kissayi hatirlamakla beraber, redd de edememis (Tecrîd Ter., II, 209).

[43] Bunu Ahmed ibn Hanbel ve digerleri mevsûlen rivayet etmislerdir.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/443-444.

[44] Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/444.